

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 17 – 2/2010.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_10/herranen2_2_10.pdf]

SEMINAARIRAPORTIT

PAREMIOLOGIT PORTUGALISSA 2009

3rd Interdisciplinary Colloquium on Proverbs 8–15.11.2009 Portugalin Tavorassa

Liisa Granbom-Herranen

Viime vuoden marraskuussa järjestettiin Portugalin Tavorassa järjestyksessään kolmas paremiologien kollokviumi. Jo nimessä esiintyvä sana ”paremiologia” herättää helposti suomenkielisessä tekstissä kummastusta. Sana on kuitenkin olemassa ja tarkoittaa sananlaskututkimusta, joten paremiologit ovat sananlaskututkijoita riippumatta siitä, mitä tieteenalaa he ensisijaisesti edustavat.

Interdisciplinary Colloquium on Proverbs -tapahtuma on saanut alkunsa portugalilais-suomalaisesta yhteistyöstä. Taustatukina toimivat Instituto de Estudos de Literatura Tradicional (IELT) ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura (SKS). Sittemmin järjestelyistä on vastannut Associação Internacional de Paremiology (AIP) – International Association of Proverbs (IAP), joka perustettiin ensimmäisen kollokviumin yhteydessä vuonna 2007. Tapahtuman toteutuksen mahdollistaa pienen Tavoran kaupungin aktiivinen sananlaskuista kiinnostuneiden vapaaehtoisten joukko sekä tapahtumaa tukevat yksityiset henkilöt, yritykset ja julkiset organisaatiot. Portugalilaisen yhdistyksen toiminnan tavoite on kansainvälisten paremiologian opiskelumahdollisuuksien edistäminen, konferenssien järjestäminen ja tutkimuksen tukeminen. Yhdistyksen kannalta keskeisimpänä tehtävänä voidaan pitää tavoitetta saattaa yhteen akateeminen maailma sananlaskupohdintoineen ja sananlaskujen käyttäjät sekä kerääjät. Tähän liittyy maailman paremiologien vuosittaisen tapaamisen mahdollistaminen. Osallistujia on ollut Euroopasta, Pohjois- ja Etelä-Amerikasta, Afrikasta sekä Aasiasta. Suomalaisille tutuimpia nimiä lienevät professori Wolfgang Mieder USA:sta, akateemikko Arvo Krikmann Virosta ja professori Gyula Paczolay Unkarista joitakin mainitakseni.

Samoin kuin osallistujien lähtökohdat niin myös näkökulmat sananlaskuihin ovat keskenään varsin erilaiset. Kollokviumilla ei ole vuosittain vaihtuvaa teemaa, vaan

osallistujilla on mahdollisuus käsitellä sananlaskuja omista lähtökohdistaan käsin. Sellaisena voi olla sananlaskuihin liittyvä tutkimus, kiinnostus tai käytännön toiminta. Tapaamisissa on kuultu tunnettujen sananlaskututkijoiden puheenvuoroja sekä kielitieteen että perinteentutkimuksen näkökulmista käsin. Toisaalta esillä on ollut varsin konkreettisia esimerkkejä sananlaskujen käytöstä vanhainkodeissa, kouluissa ja kirjastoissa. Juuri tämä lähtökohtien erilaisuus on yksi tapaamisten anti. Kovin usein tulee tutkijana pysyttäytyttyä itselle tutussa maailmassa.

KOKOUSTILASSA

Kollokviumi ei ole suoranaisesti tieteellinen konferenssi, vaikka tutkijoiden esitykset ovatkin keskiössä. Tilaisuus tarjoaa tutkijoille mitä mielenkiintoisimman mahdollisuuden pyrkiä osoittamaan viestinsä samanaikaisesti sekä kollegoille että sananlaskujen kerääjille ja taitajille.

Huolimatta siitä, että seuraavassa pääpuhujat esittäytyvät lähinnä vain niminä ja puheenvuoronsa otsikoina, haluan heidät mainita, sillä jo heidän puheenvuoronsa kertovat jotakin tapahtuman moniulotteisuudesta. Monet viime vuoden pääpuhujista ovat kansainvälisesti tunnettuja, osa tunnetaan omalla kielialueellaan ja jotkut heistä ovat tieteen parissa varsin tuntemattomia. Eteläeurooppalaisen tavan mukaan osallistujia puhutellaan pääosin professoreiksi tai tohtoreiksi, mutta abstrakteista sen paremmin kuin ohjelmastakaan ei pääsääntöisesti selviä virka-asemaa tai oppiarvoa. Tämä liittyy juuri ajatukseen tapaamisen rajoja ylittävästä kommunikoinnista. Lisäksi ”professor” (”professora”) voi tarkoittaa myös opettajaa. Portugalilaiset eivät itse tunnu tästä häiriintyvän, mutta meille kurinalaisille skandinaaveille tämä on joskus lievän hämmennyksen aihe. Pyydän siis anteeksi, mikäli olen käsittänyt jonkun pääpuhujan oppiarvon tai ammatin väärin.

Avajaistilaisuudessa professori Gyula Paczolay (University of Vezprém) Unkarista kertoi omasta urastaan sananlaskujen tutkijaksi ja monien kielten osaajaksi. Professori Galit Hasan-Rokem (The Hebrew University of Jerusalem) Israelista paneutui sananlaskuihin sosiaalisena pääomana maahanmuuttajien keskuudessa, professori František Cermák (Charles University) Tšekistä käsitteli sitä, missä vaiheessa voidaan pitää jotakin ilmaisua yleisenä, montako havaintoa siitä pitää olla tietystä ajassa ja jollakin alueella eli paremiologista minimiä, tutkija Hisashi Matsumura (Otsu-mo University) Japanista tarkasteli japanilaisten sananlaskujen suhdetta länsimaisiin sananlaskuihin, tutkija Stanislaw Prędota (Wroclaw University) Puolasta puhui hollantilaisista sananlaskuista. Päätöspuheessa kuulumme muinaisista egyptiläisistä sananlaskuista väitöskirjaansa viimeistelevän tutkija Christian Grandlin (Julius-Maximilians-Universität Würzburg) Saksasta. Tämä antaa mielestäni varsin hyvän kuvan siitä kuinka laaja-alainen on tapaamisen lähestymistapa. Kaikki abstraktit löytyvät kollokviumin verkkosivuilta. Kyse ei ole puhtaasti tieteellisestä kollokviumista eikä suomalaisesta käytännöstä, joten tapahtuman verkkosivuilta (<<http://www.colloquium-proverbs.org>>) löytyvät nekin puheenvuorot, joiden pitäjät ovat olleet

estyneitä saapumaan paikalle. Esitelmistä on myös joka vuosi julkaistu artikkelikoelma. Näitä julkaisuja ollaan hankkimassa Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjastoon, joten niitä kannattaa sieltä tiedustella.

Kun kollokviumi kokoontuu esitelmien parissa kuutena päivänä viikossa ja kuunneltavana on päivittäin tusinan verran esityksiä, ei tilaisuudelle tee oikeutta edes pyrkiä nimeämään yhtä tai kahta kiinnostavinta. Eikä se onnistuisikaan. Juuri tässä moninaisuudessa onkin tällaisen tapaamisen voima. Tosin joskus se saattaa tuntua heikkoudelta: on hyvin paljon asiaa sittenkin lyhyessä ajassa ja hyvin hyvin monista lähtökohdista käsin.

Joitakin toistuvia teemoja voi tapaamisista tuoda esille. Niin viime vuoden kuin kahdessa aiemmassakin kollokviumissa on keskusteltu sananlaskujen luetteloinnin vaikeudesta. Yhä suuremmat tietomassat odottavat käsittelyä. Sananlaskuja halutaan kääntää kielestä toiseen ja niitä halutaan ryhmitellä keskeisen sanan perusteella. Nyt arkistokortit ja mustekynä ovat muuttuneet tietokoneiksi ohjelmiseen ja viimeisimmässä kollokviumissa tällaisen suuren sananlaskutietokannan tarjoamia mahdollisuuksia ja sen kohtaamia haasteita tarkasteltiin israelilaisten hankkeen näkökulmasta. Juutalaisuuteen kiinnittyneitä sananlaskuja löytyy varsin monella Lähi-idän alueen kielellä sekä entisen Neuvostoliiton kielialueilta. Kielentutkijoiden sananlaskuihin liittyvä käänösproblematiikka on ollut toinen kestoaihe. Don Quijote antaa vuodesta toiseen haasteita tutkijoilleen. Ensisijaisesti tutkimus on espanjalaista, mutta ei pelkästään. Don Quijoten lausahdukset askarruttavat kääntäjiä yleensäkin. Kolmantena teemana näen uusien lähteiden käytön. Internetissä käytetyt sananlaskut ovat herättäneet etenkin virolais- ja suomalaistutkijoiden kiinnostusta. Verkkokeskustelut perinteen tuotto- ja käyttöympäristönä ovat kohtuullisen uusi ilmiö.

Näiden laajempien teemojen lisäksi tapaamisissa keskustellaan yhtäältä sananlaskujen tulkinnasta ja niiden ilmenemistiheydestä toisaalta kuunnellaan sananlaskuista kehiteltyjä tarinoita. Sekä sisältönsä että toteutuksensa puolesta nämä kollokviumit ovat mielenkiintoisia poikkeuksia kohtuullisen yksitotisten seminaarien maailmassa. Järjestäjien yksi tavoite on, että osanottajia ei jaeta työryhmiin, vaan viikon aikana on jokaisella todellinen mahdollisuus seurata kaikkia esityksiä. Omat puheenvuoroni ovat käsitelleet sananlaskuja lähinnä teoreettisista lähtökohdista. Olen tutkimuksissani pyrkinyt yhdistämään kasvatustieteen ja folkloristiikan tutkintojen sekä etenkin filosofian opintojen tuomaa tietämystä. Tutkijana on ollut virkistävää voida valita käsiteltävä aihe ilman yhteistä teemaa, joten olen päässyt esittämään ajatuksiani kasvatuspuheen sananlaskuihin paneutuvasta tutkimuksestani, metaforamallin ja sananlaskujen tulkinnan yhteydestä sekä itse sananlaskun käsitteestä.

VAPAALLA

Ei ainoastaan virallinen ohjelma ole monipuolinen. Portugalilaiset järjestäjät, etenkin Rui ja Marinela Soares sekä taviralaisten aktiivinen joukko ovat nähneet vaivaa vierailijoiden viihtymisen takaamiseksi ja he ovat joka kerta huolehtineet myös kol-

lokiviumin oheisohjelmasta. Tarjolla on ollut historiaa, taidetta, musiikkia, kansantanssia ja ennen kaikkea portugalilaista vieraanvaraisuutta, johon kuuluu maittava ruoka ja iloinen yhdessä olo. Seminaariviikon päätöksen kruunaa mahdollisuus tutustua lähiseutuun viikonloppuna järjestetyillä opastetuilla kiertoajeluilla, jonka Taviran kaupunki yhdistyksen taviralaisten jäsenten avustuksella tarjoaa.

Tällä esitelmien ulkopuolella tapahtuvalla kanssakäymisellä on yllättävän suuri merkitys niin asiallisessa kuin viihteellisessäkin mielessä. Näiden tapahtumien ohessa osallistujat keskustelevat kuulemastaan aivan toisin kuin heti esityksen jälkeen tai sähköpostilla viikon päästä. Kulttuuritapahtumat ovat järjestäjien, kaupungin, sponsoreiden ja ennen kaikkea taviralaisten ihmisten yhteinen ponnistus, jotta kollokviumin osanottajat viihtyisivät ja saisivat kokea olevansa tervetulleita. Osallistamalla näihin kulttuurisiin rientoihin olemmekin saaneet tilaisuuksia tutustua seutuun ja Taviran asukkaisiin.

LOPUKSI

On uskomatonta, että pienessä eurooppalaisessa kaupungissa on jo kolmena vuonna kokoontunut varsin edustava joukko paremiologeja kaikkialta maailmasta. Mukana ovat olleet kaikki keskeiset sananlaskututkijat ja heidän lisäksi suuri joukko sananlaskuista kiinnostuneita ihmisiä, jotka osaavat, tallentavat ja haluavat oppia sananlaskuja. Tilaisuuden hyöty on varmasti jokaisen mietittävä itse, vähän kuten ”kauneus on katsojan silmissä”. Itse olen nauttinut juuri tilanteen monipuolisuudesta niin aiheiden, käsittelytapojen kuin osallistujien taustojen suhteen. On helppo tulla paremiologien keskuuteen sananlaskujen kultamaasta – niin kokoelmien kuin menetelmien suhteen. Tässä kollokviumissa ei kysellä, missä Suomi on tai onkoukaan siellä tehnyt aiheesta mitään merkittävää.

Kollokviumi on kokoontunut vuosittain neljä kertaa. Onko näin jatkossakin, vai siirrytäänkö joka toisen vuoden tapaamisiin, selvinnee ajan kanssa. Katsaukset menneiden vuosien tapahtumiin löytyvät sivuilta <<http://www.colloquium-proverbs.org>> – joita niitäkin ylläpidetään taviralaisin vapaaehtoisvoimin.

Kasvatustieteen tohtori ja folkloristiikan maisteri Liisa Granbom-Herranen toimii tutkijana Jyväskylän yliopistossa.